

Kigbañ ki Pœl ñmee ki tii ROM YAAB na

¹ Min Pœl le ñmee kigbañ kee. M ye Yesu Kristo aatutunn la. Uwumbør nan yin mi ke m li ye Yesu aakpambal, ki nyan mi ke m moon waabonyaan tee.

² N-yaayoonn na, Uwumbør nan puu tipuur ke u ga tii timi tibonyaan tee. Le waabonabtiib ñmee ti waagbañ ki ye chain na ponn ni. ³ Tibonyaan ngbaan le ye Ujapoɔn aabør. Uma le ye Tidindaan Yesu Kristo. Waah nan kpalm unibøn na, bi nan ma u Ubør David aamaal ponn ni. ⁴ Uwumbør nan fikr u nkun ni, le Waafuur Nyaan mɔk ke u ye uma Uwumbør Aajapoɔn u kpa mpɔɔn na. ⁵ U pu le Uwumbør ña tinyoor ña m pu, le ki ña mi waakpambal, ke m tuk ñinibol mɔmɔk ke ni ñjan ke bi tii u naadii, ki kii waamɔb. ⁶ Nimi bi bi Rom aatiñ ni na, Uwumbør yin ni mu, ke ni li ye Yesu Kristo aanib.

⁷ Nima le m ñmee kigbañ kee m tii nimi bimɔk bi Rom aatiñ ni na. Uwumbør gee nimi ki yin nimi ke ni li ye waanib.

Tite Uwumbør ni Tidindaan Yesu Kristo ña tinyoor ña ni pu, ki tii nimi nsuudoon.

Idoon aameel

⁸ Yesu Kristo pu, le m dooni Maawumbør ni mɔmɔk pu; ba pu? binib bimɔk bi dulnyaa ni na ñun naah gaa Yesu Kristo ki kii pu na. ⁹ M di nsui mɔmɔk tun lituln tii Uwumbør, ki tuk binib

Ujapoəən Yesu Kristo aabənyaan ngbaan. Uma Uwumbər le nyi ke ni ye mbamən, m teer nibər maameen məmək ponn ni, ¹⁰ ki mee u n-yoonn məmək ke ni yaa ye waageehn kan, utii mi nsan ke m dan nan mann nimi dandana wee. ¹¹ M ban ke m kan nimi, ki ter nimi aan ni kan Uwumbər Aafuur Nyaan aapiin i ga pəək nitaakpab na. ¹² Maah len pu na le ye ke m ni nimi aah gaa Yesu Kristo ki kii pu na, ti ga pəək təb aataakpab.

¹³ Nnaabitiib, m ban ke ni bee ke n-yoonn məmək m nan ban ke m dan ni chee, le kaa kee ŋmaa dan. M ban ke m cha binib gaa Yesu ki kii Rom aatinj ni, ke maah ŋa pu ntim muken ponn ni na. ¹⁴ Ni ye limukl le ke m di tibənyaan tee tuk binib məmək, bi aanimbil woln na, ni bi aanimbil kaa woln na, ni bi bae mbaem na, ni bi kaa bae mbaem na. ¹⁵ Nima le m ban ke m tuk nimi bi bi Rom aatinj ni na mu tibənyaan ngbaan.

Tibənyaan ngbaan aapəən

¹⁶ Maa san iniməən Yesu aabənyaan tee pu. Tibənyaan ngbaan kpa Uwumbər aapəən. Binib bimək ŋun ti ki gaa Yesu Kristo ki kii na ga ŋmar; njan, bi ye Juu yaab na ga ŋmar, le bi kaa ye Juu yaab na mu ga ŋmar. ¹⁷ Tibənyaan ngbaan mək timi ke unii yaa gaa Yesu Kristo ki kii kan, Uwumbər ga len ke waabər ŋan. Ni ŋmee Uwumbər Aagban ni ke, “Uninyaan aah gaa Uwumbər ki kii na, u ga li kpa liməfal.”*

Unibən aataani

¹⁸ Uwumbər mək binib ke u gee liŋuul titunwanbirdam pu; bi tun lituln li kaa ŋan na, kaa dii u.

* ^{1:17} : Lik Habakuk 2.4.

Baabiiñ pu le bi yii mbamən. ¹⁹ Uwumbər gee liŋuuł bi pu la; ba pu? waabər ti binib ga ɻmaa bee ti na bi mpaan pu. Uwumbər le di ti mək bi. ²⁰ Buyoonn Uwumbər nan naan dulnyaā wee ki nan saa dandana wee na, binib kani waabimbin aah bi pu na. Naa ye ke binimbil le kan u. Bi kan tiwan ni u naan ni na, ki kan ke u kpa mpəən mu kaan doo na, ki sil ye Uwumbər. Nima le baan ɻmaa len ke baa nyi. ²¹ Bi nyi ke u bi, ki mu aa nyuŋni u waah ɻneer pu na, ki mu aa dooni u waaterm pu. Nima le baalandak bee fam. Bisui ni bɔ̄n la, kaa kpa nlan. ²² Bi len ke bi ye bilankpalb, le ki tee ye bijərb. ²³ Baa ki dooni Uwumbər u nyuun ki bi n-yoonn mu kaa kpa ndoon na. Bi ɻa binibəm aanaŋ, ni inyoon aanaŋ, ni iwaa aanaŋ, ki dooni ɻiwaa ngbaan.

²⁴ Nima le Uwumbər di cha bi, le bi dii bisui aah ban pu na, ki tun tijən aatuln, ki tun lituln li jinni biwon iniməən na. Bi yii Uwumbər u ye mbamən na, ki dii ɻiwaa. ²⁵ Bi dooni tiwan ni Uwumbər naan ni na, ki dii ni, kaa dooni Uwumbər u naan tiwan məmək na, kaa dii u. Uma Uwumbər le yeh mpakm n-yoonn mu kaa kpa ndoon na. Amii.

²⁶ Baah yii Uwumbər na, nima le u siir cha bi. Le bi tun iniməən aatuln, bisui aah ban pu na. Bipiib di biŋeen aatətiib kpalcn bijab, ki doo bi chee. ²⁷ Bijab mu yii bipiib, ki chuun ban bijab, ki di biŋeen aatətiib kpalcn bipiib ki tun iniməən aatuln, le Uwumbər daa bitafal, baatunwanbir aah ɻneer pu na.

²⁸ Baah kaa gee ke bi li nyi Uwumbər na, le u siir cha bi. Le bi dak ilandak i ye fam na, ki tun lituln li kaa ɻjan na, ²⁹ ki gbii titunwanbir aabəŋ

məmək. Bi gər kidagook ki tun baka baka, ki kpa iniman, kaa gee təb, ki kpa lipiipoln, ki jaa kijaak, ki ku təb, ki ɻmanni təb, ki nan təb, ki bii təb liboɔl ni,³⁰ ni mpaan pu. Bi nan Uwumbər, le ki seei təb, ki kpa kalmbaani, ki puk kipupuk. Bi po dak baah ga ɻja pu ki moo tun titunwanbir na la. Bi yii bite ni bina aaməi.³¹ Baa kpa nlan. Bi yaa puu tipuur kan, baa gbiini ti. Baa gee baamaal aanib, kaa cha pinni binib, kaa san binib kinimbaak.³² Bi nyi ke Uwumbər len ke binib bi ɻjani kina na ɻneer nkun, le bi tee beenin ɻjani kina, ki len ke binib yaa ɻjani kina kan, naa bir.

2

Uwumbər aah ji binib tibər pu na

¹ Tə, si u galni binib biken na, saan ɻmaa len tibaa ki nyan aabaa tibər ni Uwumbər chee; ba pu? aa mu ɻjani kina la. Saah galni bi na, le ni mək ke saabər mu bii; ba pu? si u galni bi na, aa mu ɻjani ke baah ɻjani pu na la. ² Ti nyi ke Uwumbər yaa daa binib bi ɻjani kina na aatafal kan, ni ɻjan. ³ Si u ɻjani kina na, ki galni biken bi ɻjani kina na, aa dak ke Uwumbər aan daa aatafal aa? ⁴ U ɻja si tibulchinn sakpen, ki kpa limər ni suklaa aa pu. Ba ɻja aa lik u fam? Saa nyi ke Uwumbər ban ke aa kpeln saabimbin aa? Nima le cha u ɻja si tibulchinn. ⁵ Le aatafal pəo. Saa ban ke aa kpeln aasui. Nima le Uwumbər ga moo daa aatafal, bundaln u ga gee liŋuuł binib aanimbil ni ki ji bi tibər mbaməm na. ⁶ U ga ɻja binib məmək baatuln aah ɻneer pu na.* ⁷ Binib bi kpa limər ki tun lituln li ɻjan na, ki ban

* **2:6** : Lik Ilahn 62.12; Niyatarjak 24.12.

mpakm, ni nnyunŋ, ni liməfal li kaa kpa ndoon na, bima le Uwumbər ga tii bi liməfal li kaa kpa ndoon na. ⁸ Binib bi ban tibər, ki yii mbamən, ki dii nsan mu kaa ḥjan na, bima le Uwumbər gee liŋuul sakpen bi pu. ⁹ Binib bimək tun titunwanbir na ga kan falaa ni limukl. Njan, Juu yaab ga kan, le binib bi kaa ye Juu yaab na mu ga kan. ¹⁰ Binib bimək tun lituln li ḥjan na, Uwumbər ga nyunŋ bi, ki pak bi, ki tii bi nsuudoon. Njan, u ga tii Juu yaab, le ki ga tii binib bi kaa ye Juu yaab na mu; ¹¹ ba pu? Uwumbər aa pak ubaa ki jer uken.

¹² Binib bimək kaa nyi Moses aakaal ki tun titunwanbir na aan kan liməfal li kaa kpa ndoon na. Uwumbər aan baa bi ke bi dii Moses aakaal aan baa dii. Binib bimək nyi Moses aakaal ki tun titunwanbir na, Uwumbər ga baa bi tibər nkaal ngbaan aah dii pu na, ki ga daa bitafal. ¹³ Uwumbər aan len ke binib bi nyi waakaal kaa dii mu na aabər ḥjan. U ga len ke binib bi dii waakaal na le aabər ḥjan. ¹⁴ Binib bi kaa ye Juu yaab na aa nyi Moses aakaal. Bi yaa ḥjani Moses aakaal aah len pu na baageehn pu, ki mu aa nyi nkaal ngbaan kan, baalandak le mək bi baah ga dii pu na. ¹⁵ Baah ḥjani pu na, nima le mək ke Moses aakaal aah len pu na bi bisui ni. Bisui ponn ni, bi nyi ni ḥjan na, ni ni kaa ḥjan na. Nima le baalandak bii bi n-yoonn mubaa, ki pak bi n-yoonn mubaa mu. ¹⁶ Ni ga li bi kina le bundaln Uwumbər ga cha Yesu Kristo ji binib tibər, ki baa bi tibəbərkaan ti bi bisui ni na aabər. Maah tuk binib tibənyaan ti na le mək kina.

Juu yaab ni nkaal na

17 Tɔ, aa len ke aa ye Juu aanii la, ki dak ke saah nyi Moses aakaal na, nima le ga cha aa ɳmar; aa kpa kipupuk ke aa nyi Uwumbɔr, **18** ki nyi waah gee pu na, ki bae Moses aakaal, ki nyi lituln li ɳjan na, ni li kaa ɳjan na, **19** ki dak ke aa ye usanmɔkr le ki tii bijoom, ki ga ɳmaa woln binib bi kaa waa na aanimbil, **20** ki ga ɳmaa mɔk bijɔrb nlan, ki ga ɳmaa mɔk mbim mmɔkm. Saah nyi Moses aakaal mu na, aa dak ke aa nyi tiwan mɔmɔk, ki dak ke saah len pu na mɔmɔk ye mbamɔn. **21** Tɔ, si u mɔk biken na, ba ɳja saa mɔk aabaa? Si u tuk binib ke bi taa su kinaayuk na, ba ɳja aa su? **22** Si u len ke binib taa gɔr kidagook na, ba ɳja aa gɔr? Si u yii ɳiwaa na, ba ɳja aa su ɳaadir ni aawan? **23** Si u kpa kipupuk Uwumbɔr aakaal pu ki bii nkaal ngbaan na, aa jinn u inimɔn la. **24** Ni ɳmee Uwumbɔr Aagbanj ponn ni ke, “Nimi Juu yaab aah ɳani titunwanbir pu na, nima le cha binib bi kaa ye Juu yaab na len Uwumbɔr tibɔbir.”†

25 Tɔ, aa yaa joo Moses aakaal kan, lichakpangeei kpa tinyoor. Aa mu yaa gii lichakpaln ki bii Moses aakaal kan, ni mɔk ke saa gii le na. **26** Binib bi kaa gii ɳichakpan na yaa joo Uwumbɔr aakaal kan, Uwumbɔr aan yii bi, ke baa gii ɳichakpan. **27** Binib bi kaa gii ɳichakpan na yaa joo Uwumbɔr aakaal kan, bi ɳjan jer nimi Juu yaab bi gii ɳichakpan Moses aakaal aah mɔk pu na, ki bii nkaal muken na. **28** Unii u ye Juu aanii mpaan pu baanja na aa ye Juu aanibamɔnn. Unii u gii lichakpaln kaa kpeln waabimbin na, naa ye lichakpangeei bamɔnn. **29** Unii u gii lichakpaln,

† **2:24** : Lik Aisaya 52.5; Esekiel 36.20-22.

kaa kpeln waabimbin na aa piir Uwumbər aasui. Unii u dii Uwumbər usui ni na, uma le ye Juu aani-bamənn. Unii u Uwumbər Aafuur Nyaan bi u ni na, nima le ye lichakpangeei bamənn. Uwumbər le ga pak udaan, naa ye binib.

3

¹ Lichakpangeei aanyoor ye ba? Juu yaab jer binib bi kaa ye Juu yaab na aa? ² Een, bi jer bi tiwan aabəŋ ni la. Ni jer tiwan məmək na le ye ke Uwumbər nan di waabər ḥa bima le aaŋaal ni. ³ Bi ponn ni bibaa yaa kaa gaa Uwumbər ki kii kan, ni ye ba? Baah kaa gaa u ki kii na, Uwumbər aan gbiin waa puu tipuur ti na aa? ⁴ U ga gbiin ti. Binib məmək yaa ye binyaməndam kan, Uwumbər ma ye mbaməndaan la. Ni ḥmee waagbaŋ ni ke, “Bi ga kan ke saah len pu na ye mbamən, Aa yaa jin binib tibər kan, aa kpa mbamən la.”*

⁵ Timi aatunwanbir yaa mək ke Uwumbər ḥjani ni ḥjan na kan, ti ga len ke Uwumbər yaa daa titafal kan, u ḥja ni kaa ḥjan na aa? Binib bi kaa dii Uwumbər na le baa kina. ⁶ U ḥja ni ḥjan na la; ba pu? ni yaa kaa ḥjan kan, u ga ḥja kinye ki ji dulnyaa ni aanib tibər?

⁷ Ubaa ga baa ke, “Maah gee nnyamən na yaa mək ke Uwumbər ye mbaməndaan ki ga cha binib nyuŋ u kan, ba ḥja u daa ntafal ke m ye titunwan-birdaan?” ⁸ Ti ga tun titunwanbir aan ni kpalc tiwan ni ḥjan na aa? Taan ḥja kina kpala. Binib bibaa seei timi ki bui ke ti len kina la. Binib ngbaan ga kan ntafadaan mu ḥneer bi na.

* ^{3:4} : Lik Ilahn 51.4.

Ubaa aa ḥan Uwumbər chee

⁹ Tə, timi Juu yaab ḥan ki jer binib bi kaa ye Juu yaab na aa? Taa jer bi. M nan mək nimi ke binib bi ye Juu yaab na, ni bi kaa ye Juu yaab na məmək ye titunwanbirdam la. ¹⁰ Ni ḥmee kina le Uwumbər Aagbaŋ ni ke,

“Unii ubaa aa ye uninyaan,

¹¹ ubaa aa kpa nlan, ubaa aa ban Uwumbər,

¹² bi məmək di cha waasan, bi məmək bee fam la. Ubaa aa bi ki tun lituln li ḥan na, ubaa baanja aa bi.[†]

¹³ Baaliin po ye iluin i bir na la.

Bi geei inyamən ki ḥmanni binib.

Baaliin bii binib ke ujagen

aaluul aah bii binib pu na la.[‡]

¹⁴ Baaməi gbii ḥisiibil ni kinanaŋ la.[§]

¹⁵ Bi yaa ban bi ku binib kan, naa poo.

¹⁶ Bi muk binib ki ḥani bi falaa n-yoonn məmək la.

¹⁷ Bi chuun ban tibər la.

¹⁸ Baa san Uwumbər.”*

¹⁹ Tə, ti nyi ke nkaal aah len pu na məmək len binib bi bi mu chee na la. Nima le dulnyaa wee ni aanib məmək aabər bii Uwumbər chee. Ubaa aan ḥmaa len tibaa ke u nyan ubaa tibər ni Uwumbər chee. ²⁰ Ubaa aan ḥmaa len ke waah joo Uwumbər aakaal mbaməm pu na, waabər ḥan Uwumbər chee. Uwumbər aakaal le mək binib ke bi ye titunwanbirdam la.

Uwumbər aah cha ti ni uma tuuk pu na

† **3:12** : Lik Ilahn 14.1-3; 53.1-3; Ulandaan 7.20. ‡ **3:13** : Lik Ilahn 5.9; 140.3. § **3:14** : Lik Ilahn 10.7. * **3:18** : Lik Ilahn 36.1.

²¹ Dandana wee, Uwumbər mək timi waah ga ḷa pu ki len ke timi aabər ḷan na. Waakaal ni waabənabiib aaliin le bi waagbanj ponn ni, ki mu tuk timi kina la. Naa ye ke ti dii waakaal mbaməm le cha u len. ²² Binib bimək gaa Yesu Kristo ki kii na, bima le Uwumbər len ke baabər ḷan. Baah gaa Yesu Kristo ki kii na, nima le cha Uwumbər len ke baabər ḷan. Ubāa aa bi ubāa, ki cha biken; ²³ binib məmək tun titunwanbir la, kaa gbiin Uwumbər aanimbil. ²⁴ Le Yesu Kristo daa timi, ki gaa timi lii. Timi bi kpaan u chee na, le Uwumbər len ke timi aabər ḷan. Waabulchinn pu le u len, naa ye ke ti ḷan la. ²⁵ U nan di Yesu siin binib aanimbil ni, ke u nan kpo, aan uma Uwumbər taa ki gee linjuul ti pu. Ti yaa gaa Yesu ki kii kan, waasin pu le Uwumbər ga di cha pinn timi. Nima le mək ke Uwumbər ḷani ni ḷan na; ba pu? u nan kpa limər, kaa bii binib bi tun titunwanbir buyoonn Yesu Kristo aa kee dan dulnyaa wee ni na. ²⁶ Tə, dandana wee, u len titunwanbir aabər ki bui ke binib bi gaa Yesu ki kii na aabər ḷan u chee. Nimina le mək ke uma Uwumbər si chob.

²⁷ Tə, ba pu aan ti ga li kpa kipupuk? Taan li kpa kipupuk nibaa pu. Ba pu? Naa ye ke ti dii Uwumbər aakaal mbaməm le cha u gaa timi lii, taah gaa Yesu ki kii na, nima le cha u gaa timi lii. ²⁸ Nima pu na, ti bee ke ti yaa gaa Yesu ki kii kan, Uwumbər ga len ke timi aabər ḷan. Naa ye ke ti joo waakaal mbaməm le cha u len kina. ²⁹ Uwumbər ye Juu yaab baanja Aawumbər la aa? Waa ye binib bi kaa ye Juu yaab na mu Aawumbər aa? Mbaməm, u ye. ³⁰ Uwumbər ye Uwumbərbaan la. Juu yaab yaa gaa Yesu ki kii kan, Uwumbər ga len ke baabər

ŋan. Bi mu kaa ye Juu yaab na yaa gaa Yesu ki kii kan, Uwumbər ga len ke bi mu aabər ŋan. ³¹ Ti yaa len ke binib yaa gaa Yesu ki kii ki ga ŋmar kan, ti yi Uwumbər aakaal aa? Naa bi kina kpala. Ti ŋa mu tibəkpaan la.

4

Abraham aah ye liməkl pu na

¹ Tə, cha ti lik tiyaaja Abraham aabər aah nan bi pu na: ² Ni yaa ba ye waatunyaan pu le cha Uwumbər len ke waabər ŋan kan, u ba ga ŋmaa li kpa kipupuk. U mu aa ŋmaa li kpa kipupuk Uwumbər chee. ³ Uwumbər Aagban len ke, “Abraham nan gaa Uwumbər aaməboln ki kii, kina pu na le Uwumbər gaa u ke u ye urinyaan u chee.”* ⁴ Unii u tun lituln ki kan tipar na, tipar ngbaan aa ye ipiin, ni ye waapar la. ⁵ Tə, unii u kaa joo nkaal na yaa gaa Uwumbər u di cha pinn titunwanbirdam na ki kii kan, waah gaa Uwumbər ki kii na, nima le Uwumbər ga len ke waabər ŋan. ⁶ Ubər David mu nan len ke binib bi Uwumbər len ke baabər ŋan na le kpa mpopiin. Bi gaa Uwumbər ki kii, nima le cha u len ke baabər ŋan, naa ye ke bi tun litunyaan le cha u len kina. Ubər David nan len ke,

⁷ “Binib bi Uwumbər di cha baatunwanbir pinn bi na
le kpa mpopiin.

Uwumbər aah di cha binib bi aataani pinn bi na
le kpa mpopiin.

⁸ Binib bi Uwumbər aan len ke baabər bii na,

* ^{4:3} : Lik Mpiin 15.6; Galasia yaab 3.6.

bima le kpa mpopiin.”†

⁹ U len ke Juu yaab baanja le kpa mpopiin ngbaan aa? Waa len kina. Binib bi kaa ye Juu yaab na mu kpa. Ti len ke Abraham nan gaa Uwumbor aaməboln ki kii, nima le cha Uwumbor gaa u ke u ye uninyaan u chee. ¹⁰ Bayoonn Uwumbor len ke waabor ŋjan? Buyoonn u nan gii lichakpaln na le aan buyoonn waa nan kee gii na? Buyoonn waa nan kee gii na. ¹¹ Waah gii lichakpaln na, nima le nan ye liməkl ki mək ke u gaa Uwumbor ki kii, nima le Uwumbor gaa u ke u ye uninyaan u chee, buyoonn waa nan kee gii lichakpaln na. Nima pu le Abraham ye binib bimək gaa Uwumbor ki kii, kaa gii ŋichakpan na aate. Baah gaa Uwumbor ki kii na, nima le Uwumbor gaa bi ke bi ye bininyaam u chee. ¹² Binib bi gii ŋichakpan, ki tak Abraham aataabuu ponn ni, ki gaa Uwumbor ki kii ke Abraham aah nan gaa u ki kii pu, buyoonn waa nan kee gii lichakpaln na, bima mu le Abraham ye bite.

Gaakii pu le ti ga kan Uwumbor aah puu tipuur ti na

¹³ Uwumbor nan puu tipuur tii Abraham ni uyaabitiib, ke bima le ga li yeh dulnyaa. Naa ye ke bi joo Uwumbor aakaal le ga cha bi kan tipuur ngbaan. Bi gaa Uwumbor ki kii la, le u len ke baabor ŋjan. Nima le ga cha bi kan tipuur ngbaan. ¹⁴ Uwumbor yaa ba puu tipuur ke binib bi joo waakaal na le ga li yeh dulnyaa kan, naadii aa ba ga li kpa tinyoor. Tipuur ngbaan mu aa ba ga gbiin; ba pu? ubaa aan ŋmaa joo nkaal məmək mbaməm. ¹⁵ Binib aah bii nkaal na, le Uwumbor

† 4:8 : Lik Ilahn 32.1-2.

gee liŋuul bi pu. Nkaal aah kaa bi nin chee na, binib aa bii nkaal.

¹⁶ Nima le Uwumbør puu tipuur tii binib bi gaa u ki kii na. Uwumbør aah gee binib pu na, nima le u tii Abraham aayaabitiib məmək waah nan puu tipuur ti na. U ga tii Abraham aayaabitiib bi ye Juu yaab ki gaa u ki kii na, ni binib bi kaa ye Juu yaab ki mu gaa u ki kii na ke Abraham aah nan gaa u ki kii pu na. Abraham ye timi bimək gaa Uwumbør ki kii na aayaaja la. ¹⁷ Ni ŋmee Uwumbør Aagbanj ponni ke Uwumbør bui Abraham, “M ŋa si ŋinibol pam aayaaja la.” [‡] Abraham le ye tite Uwumbør chee. U nan tii Uwumbør naadii. Uma Uwumbør le fikr binib bi kpo na nkun ni, le ki yin binib bi kaa kee bi na, ke baah bi le na. ¹⁸ U nan puu tipuur tii Abraham ke u ga ŋa u ŋinibol pam aayaaja, ke uyaabitiib ga li wiir ke iŋmabi aah wiir pu na. Ni nan bi ke tipuur ngbaan aah kaan ŋmaa gbiin le na. Abraham mu nan tee kpa limakl ke ti ga nan gbiin. [§] ¹⁹ Ni nan gur siib u pii ŋibin nkub. Waah nan por pu na, ni nan naahn ke waan ki ŋmaa maa ubo. Upuu Sara mu nan jer timar. Le Abraham pak Uwumbør aah tuk u pu na, kaa joo beeni. ²⁰ Uwumbør aah puu tipuur ti tii u na, tima le gur ye waalandak. Le u pak tipuur ngbaan mbaməm, kaa joo beeni ke ti ga gbiin bee taan gbiin? U nan moo gaa Uwumbør ki kii le ki nyuŋ u, ²¹ ki sil nyi ke Uwumbør aah puu tipuur ti na, u ga ŋmaa ŋa kina. ²² Waah nan gaa Uwumbør aaməboln ki kii kina na, nima le Uwumbør gaa u ke u ye uninyaan u chee. ²³⁻²⁴ Ni ŋmee kina le

[‡] **4:17** : Lik Mpiin 17.5. [§] **4:18** : Lik Mpiin 15.5.

Uwumbər Aagban̄ ni. Timi pu le bi nan njmee kina, naa ye Abraham baanja pu; ba pu? timi bi gaa Uwumbər u nan fikr Tidindaan Yesu nkun ni ki kii na, le u ga len ke timi aabər ḥjan. ²⁵ Yesu nan kpo timi aatunwanbir pu, le ki fikr nkun ni. Nima le Uwumbər len ke timi aabər ḥjan.

5

Saah ga li bi pu ki li ḥjan Uwumbər chee na

¹ Taah gaa Uwumbər ki kii pu na, nima le u len ke timi aabər ḥjan. Tidindaan Yesu Kristo pu le ti ni Uwumbər kpaan kijotiik. ² Yesu Kristo pu, le Uwumbər len ke timi aabər ḥjan. Le ti məəni ki kpa limakl ke ti ga yakr u chee Uwumbər aaməən. ³ Naa ye nima baanja pu le ti məəni. Falaa mu pu le ti məəni. Ba pu? falaa le tii timi suklaa. ⁴ Suklaa mu tii timi mbimbinyaan. Mbimbinyaan mu tii timi limakl. ⁵ Limakl ngbaan aan jinn timi iniməən. Ba pu? Uwumbər aah tii timi Waafuur Nyaan na, Nfuur Nyaan ngbaan le cha ti bee tisui ni waah gee timi sakpen pu na.

⁶ Naah nan ḥjeer na, le Kristo nan kpo timi bi ye titunwanbirdam na pu, taah kaa kpa mpəən buyoonn na. ⁷ Ni pəə ke unii kpo ke u nyan unii u dii mbaməm na nkun ni. Nibaakan, unii ubaa ga kaa ki kpo uninyaan pu. ⁸ Tima kan, buyoonn ti nan laa ye titunwanbirdam na le Kristo nan kpo ti pu. Nima le məək timi Uwumbər aah gee timi sakpen pu na. ⁹ Kristo aasin pu le Uwumbər len ke timi aabər ḥjan. Njmaninkabaa taah ga nya ntafadaan mu ponn ni u pu na? ¹⁰ Buyoonn ti nan ye Uwumbər aadim na, le Ujapəən nan kpo

ti pu. U pu, le ti ni Uwumbər kpaan kijɔtiik. Ti ni Uwumbər aah kpaan kijɔtiik na, ŋmaninkabaa taah ga ŋmar waamɔfal pu pu na? ¹¹ Naa ye nima baanja pu le ti mɔɔni. Tidindaan Yesu Kristo pu le ti bee Uwumbər aah ŋjan pu na, le ki mɔɔni. U pu le ti ni Uwumbər kpaan kijɔtiik.

Adam pu le ti kpo, Kristo pu le ti kpa limɔfal

¹² Unibaan* le nan joo ni titunwanbir dulnyaa ni, le titunwanbir ngbaan joo ni nkun. Binib mɔmɔk aah tun titunwanbir na, le nkun yaa gaa dulnyaa mɔmɔk ni.† ¹³ Buyoonn Moses aa nan kee tuk binib Uwumbər aakaal na, titunwanbir nan bi. Nkaal aah kaa bi nin chee na, Uwumbər aan len ke bi bii mu. ¹⁴ Adam aayoonn ki ti saa Moses aayoonn le nkun pii binib. Bi nan tun titunwanbir la. Baatunwanbir ni Adam u nan yii Uwumbər aamɔb na aatunwanbir aa kpaan. Nkun mu pii bi la.

Ti mɔmɔk kan Adam aatunwanbir aatafadaan. Kina le ti mɔmɔk yakr Kristo aatunyaan aanyoor mu. ¹⁵ Uwumbər aah tii timi ipiin i na aa bi ke Adam aatunwanbir na. Ni ye mbamɔn ke uni-baan aatunwanbir pu le nkun pii binib mɔmɔk. Yesu Kristo aanimbaasaln pu, le Uwumbər san binib mɔmɔk kinimbaak, ki tii bi ipiin i ye limɔfal na. ¹⁶ Uwumbər aapiin aah ŋja timi pu na aa bi ke Adam aatunwanbir aah ŋja timi pu na. Adam aatunwanbirbaan pu, le binib aabər bii. Uninyaan ubaa u ye Yesu na pu, le Uwumbər di cha pinn titunwanbirdam pam, ki len ke baabər ŋjan. Waapiin le na. ¹⁷ Unibaan u bi yin u Adam

* ^{5:12} : Unibaan ngbaan nan ye Adam la. † ^{5:12} : Lik Mpiin 3.6.

na aatunwanbir pu, le nkun pii binib məmək. Unibaan Yesu Kristo na pu, le binib ga kan Uwumbər aaterm sakpen. U ga len ke baabər ɳan. Nima le ye waapiin. Bi ga li kpa liməfal li kaa kpa ndoon na, ki kan linyaj.

¹⁸ Unibaan aatunwanbir pu, le binib məmək aabər bii. Yesu aatunyaan pu, le Uwumbər ga len ke binib bimək gaa Yesu ki kii na aabər ɳan, ki ga tii bi liməfal li kaa kpa ndoon na. ¹⁹ Unibaan Adam aah nan yii Uwumbər aaməb na, nima le binib məmək aabər bii Uwumbər chee. Yesu aah nan kii Uwumbər aaməb na, nima le binib bimək gaa uma Yesu ki kii na aabər ɳan Uwumbər chee.

²⁰ Moses nan tuk binib Uwumbər aakaal. Nkaal ngbaan mək bi ke baatunwanbir wiir sakpen. Le titunwanbir aah wiir nin chee na Uwumbər aanimbaasaln wiir ki jer titunwanbir. ²¹ Titunwanbir pu le binib kpo. Tidindaan Yesu Kristo pu, le Uwumbər san timi kinimbaak, ki len ke timi aabər ɳan, le ti kan liməfal li kaa kpa ndoon na.

6

Taa ki tun titunwanbir man

¹ Kina pu na, ti ga len kinye? Ti ga li beenin tun titunwanbir aan Uwumbər aanimbaasaln kpee ee? Taan li ɳani kina kpala. ² Ti kpo ke titunwanbir taa ki li joo timi la. Ti yaa beenin tun titunwanbir kan, naa ɳan. ³ Baah muin timi nnyun ni, Yesu Kristo aayimbil pu na, nima le mək ke ti ni Yesu Kristo kpaan la. Nima pu na, waah nan kpo na, ti mu kpo u chee la. Naa bee kina aa? ⁴ Baah muin timi nnyun ni na, nima le mək ke ti kpo, le bi sub timi u chee. Uwumbər aapəən pu le u fikr Kristo

nkun ni. Waapoon mu pu le ti kpa mbimbipom ki ɣani ni ɣan na.

⁵ Ti ni u aah kpaan pu na, ti kpo ke waah kpo pu na. Ti mu ga fikr nkun ni, ke waah fikr pu na. ⁶ Ti bee ke baah kpaa u ndøpuinkoo pu na, bi kpaa timi aabimbikpok mu u chee, ke mbimbikpok mu kaa ɣan na taa ki li bi, aan ti taa ki li ye titunwanbir aanaagbiib. ⁷ Unii u kpo na nyan titunwanbir ni. ⁸ Taah kpo Kristo chee na, ti ɣa naadii ke ti ga li kpa limøfal u chee. ⁹ Ti nyi ke waah fikr nkun ni na, waan ki kpo. Nkun aa ki kpa mpøen u chee. ¹⁰ Waah kpo na, u kpo ke u kuln titunwanbir nfum mubaa, aan titunwanbir taa ki li joo timi. Waah kpa limøfal dandana wee na, u bi ke u nyuŋ Uwumbør la. ¹¹ Kina pu na, ni mu li nyi ke ni kpo ke titunwanbir taa ki li joo nimi la. Naah kpaan Yesu Kristo chee pu na, le ni mu kpa limøfal ke ni nyuŋ Uwumbør.

¹² Nima pu na, ni taa ki cha titunwanbir li joo nimi aawon ti ga kpo na, ki taa ki kii tii tiwon aah ban pu na. ¹³ Ni taa di nimi aawon tii titunwanbir, ki taa tun lituln li kaa ɣan na. Ni di nibaa tii Uwumbør, ke binib bi fikr nkun ni na, ki di nimi aawon tii Uwumbør, ke ni tun lituln li ɣan na ki tii u. ¹⁴ Nkaal aa ki joo nimi. Uwumbør aanimbaasaln le joo nimi. Nima le titunwanbir aan ki li ye nimi Aadindaan.

Li ye mbimbinyaan aanaagbiib man

¹⁵ Nkaal aah kaa ki joo timi aan Uwumbør aanimbaasaln joo timi na, ti ga tun titunwanbir aa? Taan ɣa kina kpala. ¹⁶ Aa yaa di aabaa tii unii aan ki kii waamøb kan, aa ye waanaagbiija la. Naa

bee kina aa? Aa yaa kii tii titunwanbir kan, aa ye titunwanbir aanaagbiija la, le ki ga kpo. Aa yaa kii Uwumbər aaməb kan, u ga bui ke saabər ḥjan. ¹⁷ N-yoonn mubaa, ni nan ye titunwanbir aanaagbiib la. Ti dooni Uwumbər sakpen, ke baah mək nimi waasan pu na, ni dii nsan ngbaan nisui məmək ni, ¹⁸ ki nya ni titunwanbir aanaagbiir ni, ki ḥja litunyaan aanaagbiib. ¹⁹ M di binibəm aabimbin ḥjan Uwumbər aabər ke ni bee maah len pu na aatataa mbaməm la. Ni nan joo nimi aawon tun tijən aatuln, ni titunwanbir aabən məmək la. Dandana wee, ni di nimi aawon tun lituln li ḥjan na man, aan ki ḥja binib bi bi chain na.

²⁰ Naah nan ye titunwanbir aanaagbiib na, nitafal aa nan bi litunyaan ni. ²¹ Ni yaa teer naah tun titunwanbir ti na kan, ni jinni nimi iniməen dandana wee la. Tinyoor nan bi titunwanbir ngbaan ni ii? Aayii. Titunwanbir ngbaan aadoon ye nkun la. ²² Uwumbər nyan nimi titunwanbir aanaagbiir ni la. Dandana wee, ni ye uma Uwumbər aanaagbiib la. Nimi aanyoor ye mbimbin mu bi chain na la. Naadoon ga li ye liməfal li kaa kpa ndoon na. ²³ Titunwanbir aapar ye nkun la. Tidindaan Yesu Kristo pu le Uwumbər aapiin ye liməfal li kaa kpa ndoon na.

7

Lichaməln aaməkl

¹ Nnaabitiiib, ni məmək nyi nkaal aah bi pu na. Nima le ga cha ni bee maah ga len pu na aatataa. Nkaal dii unii buyoonn u bi na baanja la. U yaa kpo kan, nkaal aa ki dii u. ² Nkaal pu le upii u kpa

chal na ye uchal yoo n-yoonn mumək uchal bi na. Uchal yaa kpo kan, nkaal mu len ke u ye uchal yoo na aa ki dii u. ³ Upii yaa ban uja uken buyoonn uchal bi na kan, bi ga len ke u ye upiidagoor la. Uchal yaa kpo kan, nkaal ngbaan aa ki dii u. U yaa mən uja uken kan, waa ye upiidagoor. ⁴ Nnaabitib, nimi aabər mu bi kina la. Kristo aah nan kpo ndəpuinkoo pu na, ni mu nan kpo; nkaal aa ki dii nimi. Ni kpaan Kristo u fikr nkun ni na chee la, le ki dii Uwumbər aasan. ⁵ Taah kaa nan dii Uwumbər buyoonn na, tisui nan gee Uwumbər aakaal aah kə pu na, ki cha ti tun titunwanbir ki dii nkun aasan. ⁶ Dandana wee, taah kpo na, nkaal na aa ki dii timi, ki mu aa ki joo timi tinaagbiir. Le Uwumbər Aafuur Nyaan tii timi mbimbipəm, ke ti tun lituln tii Uwumbər. Nkaal na aa ki joo timi.

Nkaal ni titunwanbir

⁷ Nima pu na, ti ga len ke Moses aakaal aa ŋjan aa? Mu ŋjan. Nkaal na yaa kaa ba bi kan, maa ba ga bee titunwanbir. Nkaal na yaa kaa ba len ke “Taa li kpa iniman” kan, maa ba ga bee ke iniman ye titunwanbir. ⁸ Nkaal aah len kina na, le titunwanbir ti bi nsui ni na yii nkaal ngbaan, ki cha m kpa iniman aabəŋ aabəŋ. Nkaal yaa kaa bi kan, titunwanbir aa fu. ⁹ N-yoonn mubaa m nan bi, kaa nyi nkaal aatataa mbaməm. Buyoonn m bee nkaal aatataa mbaməm na, le titunwanbir fikr nsui ni. Le m bee ke m ŋeər nkun. ¹⁰ Uwumbər nan tii timi waakaal ke ti dii mu, aan ki kan liməfal. Le m bee ke maah kaa ŋmaa joo waakaal məmək na, m ŋeər nkun. ¹¹ Nkaal pu le titunwanbir ti bi nsui ni na nan kpa nsan ki ŋmann mi, ki cha m ŋeər nkun.

¹² Uwumbər aakaal bi chain la. Uwumbər aah tuk timi ke ti ɳa pu na le bi chain, ki bi mbaməm, ki ɳan. ¹³ Waakaal mu ɳan na le ku mi ii? Aayii. Titunwanbir le ku mi. Nkaal mu ɳan na pu, le titunwanbir ku mi, ki cha ti bee ke titunwanbir aa ɳan. Nkaal na le mək timi titunwanbir aah bir sakpen pu na.

¹⁴ Ti bee ke Uwumbər aakaal mək timi Uwumbər aah ban pu na. M mu aa ɳani kina; ba pu? m ye titunwanbir aanaagbiija la. ¹⁵ Maah ɳani pu na, maa kii kina nsui ni. Maah kaa gee ke m li ɳani tiwan ni na, m ɳani nima la. Maah nan tiwan ni na, nima le m tee ɳani. ¹⁶ M yaa ɳani maah kaa gee ke m li ɳani tiwan ni na kan, nima le mək ke m kii ke Uwumbər aakaal ɳan. ¹⁷ Naa ye ke min le ɳani kina, titunwanbir ti bi nsui ni na le cha m ɳani. ¹⁸ M bee ke tiwan ni ɳan na aa bi maabimbikpok ni; m ban ke m tun lituln li ɳan na, kaa ɳmaa tun. ¹⁹ Maah ban m tun litunyaan li na, maa tun kina. Maah kaa ban m tun titunwanbir ti na, m tun tima la. ²⁰ M yaa tun maah kaa gee m tun pu na kan, naa ye ke min le tun kina, titunwanbir ti bi nsui ni na le cha m tun.

²¹ Naah ye pu na, m yaa ban m tun lituln li ɳan na kan, titunwanbir bi m chee la. ²² M gee Uwumbər aakaal nsui ni. ²³ M mu kan nkaal muken maawon ni. Nkaal ngbaan jaa Uwumbər aakaal mu bi nsui ni na kijaak la. Nima le titunwanbir aakaal i bi maawon ni na joo mi tinaagbiir. ²⁴ M kpa kinimbaak. Titunwanbir bi tiwon tee ni, ki ga ku mi. Nma ga nyan mi titunwanbir ngbaan ni? ²⁵ M dooni Uwumbər u nyan mi titunwanbir ngbaan ni, Tidindaan Yesu Kristo pu na.

Mma kan, maalandak baanja le dii Uwumbør aakaal. Maabimbikpok dii titunwanbir aakaal la.

8

Uwumbør Aafuur Nyaan aapɔɔn pu le ti bi

¹ Nima pu na, Uwumbør aan len ke binib bi kpaan Yesu Kristo chee na aabør bii. ² Taah kpaan Yesu Kristo chee na, le Uwumbør Aafuur Nyaan aapɔɔn tii timi limɔfal; Nfuur Nyaan aapɔɔn ngbaan le nyan mi titunwanbir ni nkun aapɔɔn ni. ³ Nkaal aan ɳmaa ɳa kina; ba pu? binib aa kpa mpɔɔn ke bi joo nkaal ngbaan. Le Uwumbør ɳa waakaal aah kaa ɳmaa ɳa pu na; timi aatunwanbir pu le u nan tun ni Ujapɔɔn Yesu dulnyaa wee ni, ke u di tiwon ti naahn timi titunwanbirdam aawon na bii titunwanbir ti bi tisui ni na aapɔɔn, ⁴ ki tii timi bi dii Waafuur Nyaan kaa ki dii mbimbikpok na mpɔɔn ke ti li dii waakaal mbamɔm. ⁵ Binib bi dii mbimbikpok na, bitafal bi mbimbikpok aabør ni la. Binib bi dii Uwumbør Aafuur Nyaan na, bitafal bi Nfuur Nyaan aabør ni la. ⁶ Binib bi aatafal bi mbimbikpok aabør ni na ga kpo la. Binib bi aatafal bi Uwumbør Aafuur Nyaan aabør ni na ga kan limɔfal, ni nsuudoon. ⁷ Binib bi aatafal bi mbimbikpok aabør ni na, bi ye Uwumbør aadim la; ba pu? baa dii waakaal, ki mu aa ɳmaa dii mu. ⁸ Binib bi dii mbimbikpok aah ban pu na aan ɳmaa piir Uwumbør aasui.

⁹ Tɔ, Uwumbør Aafuur Nyaan yaa bi ni ni kan, naa dii mbimbikpok aah ban pu na, ni dii Nfuur Nyaan aah ban pu na la. Kristo Aafuur Nyaan yaa kaa bi unii ni kan, udaan ngbaan aa ye Kristo

yoo. ¹⁰ Titunwanbir pu, le nimi aawon ga kpo. Kristo yaa bi ni ni kan, Uwumbər Aafuur Nyaan tii nimi liməfal; ba pu? u len ke nimi aabər ḥjan. ¹¹ Uwumbər nan fikr Yesu nkun ni. Uwumbər u fikr Yesu nkun ni na Aafuur Nyaan yaa bi ni ni kan, uma Uwumbər u fikr Yesu Kristo nkun ni na ga fikr nimi aawon ti ga kpo na mu. Waafuur Nyaan mu bi ni ni na aapəən pu, le u ga fikr nimi nkun ni.

¹² Nnaabitiib, nima pu na, ni ḥjan ke ti dii Uwumbər Aafuur Nyaan aah ban pu na, ki taa dii unibən aabimbin aah ban pu na. ¹³ Ni yaa dii unibən aabimbin aah ban pu na kan, ni ga kpo la. Ni yaa kuln nimi aawon aatunwanbir, Uwumbər Aafuur Nyaan aapəən pu kan, ni ga li kpa liməfal li kaa kpa ndoon na. ¹⁴ Binib bimək dii Uwumbər Aafuur Nyaan aah ban pu na, bima le ye Uwumbər aabim. ¹⁵ Nfuur Nyaan mu Uwumbər tii nimi na, mu aa joo nimi tinaagbiir ke ni san ijawaan. Waafuur Nyaan le ḥja nimi waabim, le ki cha ti yin u ke “Nte.” ¹⁶ Waafuur Nyaan le kpaan timi aawiin chee, le ki ji seeraa ke ti ye Uwumbər aabim. ¹⁷ Taah ye Uwumbər aabim na, ti ga kan Uwumbər aah di tiwanyaan ni bil kiir timi paacham na. Ti ni Kristo ga kpaan kan tiwanyaan ngbaan. Ti yaa ji falaa u pu kan, ti ni u ga nan kpaan ji mməən paacham.

N-yoonn mu choo na aanyuŋ

¹⁸ M nyi ke dandana aafalaa aan ḥjmaa ḥjan mpopiin mu ti ga nan kan mu paacham na. ¹⁹ Tiwan ni Uwumbər naan ni na məmək aanimbil man ke ni kan bundaln Uwumbər ga nyan waabim mpaan pu na. ²⁰ Buyoonn Adam nan tun

titunwanbir na, Uwumbør nan len ke tiwan ni u naan ni na, ni ga li bi, ki bi fam la. Waageehn pu, le u len kina. Naa ye tiwan ni u naan ni na aageehn. ²¹ Uwumbør mu tii tiwan ni u naan ni na limakl ke ni ga ɳa tiwan ni kaan bur na, ki kan lifuur nyaan ke Uwumbør aabim aah kan pu na. ²² Ti nyi ke Uwumbør aah naan tiwan nimək na wu ke imalween aah wu pu na, ki du ki nan saa dandana. ²³ Naa ye tiwannaankaan baanja le wu; timi bi Uwumbør puen tii timi Waafuur Nyaan na, ti mu du tisui ni, ki kii bundaln Uwumbør ga mək ke ti sil ye waabim, ki ga tii timi tiwon ti kaan kpo na. ²⁴ Taah ɳmar pu na, le ti kpa limakl. Unii yaa kpa limakl ke u ga kan tiwan kan, ni mək ke waa kee kan la. U yaa kan ni kan, waan ki li kpa limakl ni pu. ²⁵ Tɔ, ti yaa kpa limakl ke ti ga kan tiwan ni tinimbil aa waa ni na kan, le ti ga li kpa limɔr ki kii bundaln ti ga kan ni na.

²⁶ Le Uwumbør Aafuur Nyaan ter timi, timi aad-abur ni. Taa nyi taah ga mee u mbaməm pu na, le Waafuur Nyaan mee u tii timi, ki du, ubaa aah kaa ɳmaa len pu na. ²⁷ Uwumbør u lik binib aasui ni aah bi pu na nyi Waafuur Nyaan aalandak aah bi pu na; ba pu? Nfuur Nyaan mee u tii waanib waah ban pu na.

²⁸ Ti nyi ke tiwan nimək pii timi na, Uwumbør le cha ni məmək kpalm tiwan ni ɳan na ki tii binib bi gee u na. Waageehn pu le u nan yin bi. ²⁹ U nan nyi binib bimək ga kii tii u na, le ki nan nyan bi, ke bi kpalm Ujapən Yesu Kristo aah bi pu na, aan u li ye njan aabo, naabitiib pam ponn ni. ³⁰ Binib bi Uwumbør nyan bi na, le u yin bi. Binib bi u yin bi

na, le u len ke baabər ɳan, ki nyuŋ bi.

Uwumbər aah gee timi pu na

³¹ Uwumbər aah ɳa kina məmək na, ti ga len kinye? Uwumbər aah si tichaŋ ni na, ubaa aan ɳmaa ɳa timi nibaa. ³² Uwumbər aa yii ke waan tii timi Ujapəon. U nan di Ujapəon ɳa binib aaŋaal ni ke u ti kpo ti məmək aatunwanbir pu la. Waah tii timi Ujapəon na, u ga ki tii timi tiwan məmək ki kpee. ³³ Nma ga ɳmaa galn binib bi Uwumbər nyan bi na? Uwumbər ubaa len ke baabər ɳan. ³⁴ Nima le ubaa aan ɳmaa galn timi. Yesu Kristo nan kpo ti pu, ki fikr nkun ni, ki bi Uwumbər aaŋangii wəb, ki mee u ki tii timi. ³⁵ Ba ga ɳmaa nyan timi Kristo u gee timi na aaŋaal ni? Falaa aa? Tibər aa? Limukl aa? Nkon aa? Igiin aa? Linimaln aa? Nkun aa? Aayii. ³⁶ Ni ɳmee Uwumbər Aagbaŋ ni ke, “Sin pu le bi ku timi iwiin məmək, le ti naahn ipiih i bi ban bi ti kɔr i na la.”*

³⁷ Tə, Yesu Kristo u gee timi na aapəon pu, le ti kan linyaŋ kookoo. ³⁸⁻³⁹ Tidindaan Yesu Kristo pu, le Uwumbər gee timi. M sil bee ke nibaa aa bi ki ga ɳmaa yakr ti ni waageehm. Nkun, liməfal, Uwumbər aatuuntiib, kinimbəŋ aapəon, dandana aabər, daalbaadaal aabər, mpəən, paacham aawan, taab aawan, tiwan nimək bi na, ni məmək aan ɳmaa yakr ti ni Uwumbər aageehm.

9

Uwumbər ni waanib Israelyaab

¹ Tə, maah ye Kristo aanii na, m len mbamən la. Maa gee nnyamən. Maalandak ni Uwumbər

* **8:36** : Lik Ilahn 44.22.

Aafuur Nyaan ji seeraa ke m len mbamən la. ² M kpa mpombiin sakpen. Nsui bii n-yoonn məmək, mmaal aanaabitiib Juu yaab pu la. ³ M ga li ŋmaa ban ke m bee fam Kristo chee, bima taa bee. ⁴ Bi ye Israel yaab la. Uwumbər nan ŋa bi waabim, ki nyuŋ bi, ki puu tipuur tii bi, ki tii bi waakaal, ki mək bi baah ga li dooni u pu na, ki bui bi waah ga ŋa tinyoor pu ki ŋa bi pu na. ⁵ Biyaajatiib ye tiyaajaninkpiib la. Kristo* aah nan ŋa unibən na, u nan ye bi ponn ni ubaa la. Uma le yeh mpəən məmək. Cha ti pak Uwumbər n-yoonn mu kaa kpa ndoon na. Amii.

⁶ Uwumbər aah puu tipuur ti tii Israel yaab na, maa len ke waa gbiin tipuur ngbaan. Bi ye Israel aayaabitiib la. Ni mu aa ye bi məmək le ye Israel yaab baməm. ⁷ Bi ye Abraham aayaabitiib la. Ni mu aa ye bi məmək le ye uyaabitiib baməm. Uwumbər nan tuk Abraham ke waabo Aisak aayaabitiib baanja le ga li ye uyaabitiib baməm.[†] ⁸ Nima le mək ke Abraham aayaabitiib ngem aa ye Uwumbər aabim. Mbim bi Uwumbər nan puu tipuur ke Abraham ga maa na, bima le ye uyaabitiib baməm. ⁹ Uwumbər nan puu tipuur tii u ke ni yaa nan neer kan, u ga dan u chee, le upuu Sara ga maa ubijabo.[‡]

¹⁰ Naa ye nimina baanja. Rebeka aabijabim mulee nan kpa te ubaa, u ye tiyaaja Aisak la.

¹¹⁻¹² Le Uwumbər nan bui Rebeka ke ubo u ye uwaatiir na ga jer ukpel. § Buyoonn Uwumbər bui

* ^{9:5} : Hiibru aaliin ni, bi yin Kristo ke Masiya. Naatataa le ye ke unii u ga gaa binib lii na. † ^{9:7} : Lik Mpiin 21.12. ‡ ^{9:9} : Lik Mpiin 18.10, 14. § ^{9:11-12} : Lik Mpiin 25.23.

u kina na, waa nan kee ma mbim ngbaan. Baa nan kee ɳa ni ɳan na, bee ni kaa ɳan na. Uwumbər nyan mbim mulee ngbaan ponn ni ubaa, waageehn pu, naa ye baatuln pu. Nima le mək ke Uwumbər aageehn pu le u nyan waah ban unii u na. ¹³ Ni ɳmee Uwumbər Aagbaŋ ponn ni ke u len ke u gee Jakob ki jer Eso.*

¹⁴ Kina kan, ti ga len kinye? Ti ga len ke Uwumbər ɳa ni kaa ɳan aa? Taan len kina kpala.

¹⁵ U nan bui Moses ke binib bi u ban u san bi kinimbaak na, u ga san bi kinimbaak la.[†] ¹⁶ Naa ye binib aageehn pu, kaa ye baatuln pu; Uwumbər aanimbaasaln pu, le u san bi kinimbaak. ¹⁷ Ni ɳmee Uwumbər Aagbaŋ ni ke Uwumbər nan bui Ubər Faro, “M ɳa si ubər ke m mək binib maah kpa mpəən ki chiin si pu na, aan maayimbil nya paacham, dulnyaa aapepel məmək ni.”[‡] ¹⁸ Nima le binib bi u ban u san bi kinimbaak na, u san bi kinimbaak. Binib bi u ban ke u cha bi gaa biyil na, u cha bi gaa la.

Uwumbər aajuu, ni waanimbaasaln

¹⁹ Nibaakan, aa ga baa mi, “Ni yaa ye kina kan, ba pu Uwumbər galn binib? Nma ga ɳmaa yii waageehn?” ²⁰ Njø, aa ye ɳma ki kpak Uwumbər? Tiwanaankaan aan baa unii u naan ni na, “Ba ɳa aa naan mi kina?”[§] ²¹ Uyakmaal ga ɳmaa yakr tiyakr waageehn pu, ki di tibaa ti maa lisil aasambil, ki di tiken maa lisambil li kaa ye lisil aasambil na.

* **9:13** : Lik Malakai 1.2-3. † **9:15** : Lik Nnyam 33.19. ‡ **9:17** : Lik Nnyam 9.16. § **9:20** : Lik Aisaya 29.16; 45.9.

22 Uwumbor aah ḥa pu na, ni bi kina la. U nan ban ke u mək binib ke u gee lijuul titunwanbir pu, ki ban ke bi bee waah kpa mpəən pu na. Nima le u ji limər pam binib bi ḥa u lijuul ki ḥeer ntafadaan na pu. **23** U mu ban ke binib bee waah ḥan sakpen pu na, ki san timi kinimbaak, ki ḥa timi mpopiin pam. U nan naan timi ke u ḥa timi kina la, **24** ki yin timi bi ye Juu yaab na, ni binib bi kaa ye Juu yaab na mu. **25** Ni ḥmee Hosea aagban ni ke Uwumbor bui ke,

“Binib bi kaa nan ye maanib na, m ga yin bi maanib.

Ninibol ḥi maa nan gee ḥi na, m ga yin ḥi maanigehm la.”*

26 Baah nan tuk bi ke baa ye maanib nin chee na, nima chee le bi ga yin bi ke min Uwumbor u fu na aabim.”†

27 Tɔ, Uwumbor aabɔnabr Aisaya nan len Israel yaab aabɔr; u nan len ke Israel yaab wiir ke nnyusakpem aatambol aah wiir pu na, le bi ponn ni, binib siib baanja ga ḥmar; **28** ba pu? Uwumbor ga daa dulnyaa aanib aatafal, waah nan len pu na, kaan taan.‡ **29** Ni bi ke Aisaya aah nan ki len pu na ke, “Uwumbor Mpəənsakpiindaan yaa kaa ba gur timi yaabitiib siib kan, ti məmək ba ga kuln ke Sodom aatiŋ aanib ni Gomora aatiŋ aanib aah nan kuln pu na la.”§

Israel yaab ni tibɔnyaan ngbaan

30 Nima pu na, ti ga len kinye? Binib bi kaa ye Juu yaab na aanimbil aa nan man ke Uwumbor len

* **9:25** : Lik Hosea 2.23. † **9:26** : Lik Hosea 1.10. ‡ **9:28** : Lik

Aisaya 10.22-23. § **9:29** : Lik Aisaya 1.9.

ke baabər ḥan. Dandana wee, baah gaa Yesu ki kii na, nima le Uwumbər len ke baabər ḥan. ³¹ Israel yaab aanimbil nan man ke bi li joo nkaal, aan Uwumbər len ke baabər ḥan. Bi mu aa nan ḥmaa joo mu; ³² ba pu? baa gaa Uwumbər ki kii. Bi dak ke baatuln pu le Uwumbər ga len ke baabər ḥan. Bi yii Yesu Kristo le ki lir; ³³ bi gbeer lifaakuul li Uwumbər Aagbanj len laabər na ke,
“U di lifaakuul bil Sionn aatiŋ ni.

Binib ga gbeer li ki lir.

Le unii umək gaa u ki kii na aan ji iniməən.”*

10

¹ Nnaabitiiib, m mee Uwumbər tii maanib Israel yaab ke bi ḥmar. M ban kina le nsui məmək. ² M ga ḥmaa ḥja bi seeraa ke binimbil man Uwumbər aatuln pu. Bi mu aa bee u mbaməm. ³ Baa nyi Uwumbər aah ḥja pu aan ki len ke binib aabər ḥan u chee na. Bi nan ban ke bi dii nkaal aan ki ḥmar, ki yii Uwumbər aah ḥja pu ki cha binib aabər ḥan u chee na. ⁴ Kristo fuu ni ke binib bi gaa u ki kii na aabər li ḥan. Naa ye ke baah dii nkaal pu na le cha baabər ḥan.

Uwumbər ban ke u gaa binib məmək lii

⁵ Moses nan ḥmee ke unii yaa kii nkaal aah mək pu na kan, Uwumbər ga len ke waabər ḥan. U nan ḥmee ke “Unii yaa ḥja nkaal aah mək pu na kan, u ga kan liməfal.”* ⁶ Timi bi gaa Yesu ki kii na, Uwumbər len ke timi aabər ḥan. Nima pu le ti len ke, “Taa baa aabaa aasui ni ke, ‘Nma ga buen

* **9:33** : Lik Aisaya 8.14; 28.16. * **10:5** : Lik Liifai Yaab 18.5.

paacham u ti li joo ni Kristo?” ⁷ ki taa baa ke, ‘Nma ga buen bitekpiib do ki ti fikr Kristo nkun ni?’” ⁸ Ti len ke, “Uwumbər aaliin aa daa aa chee. I bi aaməb ni, ni aasui ni.” Iliin ngbaan le ti mooni ke aa gaa Yesu ki kii.† ⁹ Aa yaa len binib aanimbil ni ke Yesu le ye Aadindaan, ki yaa ɳa naadii aasui ni ke Uwumbər fikr u nkun ni kan, aa ga ɳmar. ¹⁰ Ti gaa u ki kii tisui ni la, nima le Uwumbər len ke timi aabər ɳan. Ti len binib aanimbil ni ke ti gaa u ki kii, nima le ti ɳmar. ¹¹ Uwumbər Aagbaŋ len ke unii umək gaa u ki kii na aan ji iniməən.‡ ¹² Binib bi ye Juu yaab na, ni binib bi kaa ye Juu yaab na məmək kpaan la. Uwumbər le ye bi məmək Aadindaan, ki ɳa tinyoor sakpen ɳa binib bimək mee u ke bi ɳmar na pu. ¹³ Waagbaŋ len ke unii umək mee Uwumbər ke u gaa bi lii na kan ga ɳmar.§

¹⁴ Bi yaa kaa gaa u ki kii kan, bi ga ɳa kinye aan ki mee u ke u gaa bi lii? Bi yaa kaa ɳun waaliin kan, bi ga ɳa kinye aan ki gaa u ki kii? Unii yaa kaa mooni waaliin kan, bi ga ɳa kinye aan ki ɳun? ¹⁵ Uwumbər yaa kaa tun bi ke bi ti moon waaliin kan, bi ga ɳa kinye aan ki moon i? Ni ɳmee Uwumbər Aagbaŋ ni ke, “Binib bi joo ni tibənyaan ti tii timi nsuudoon na, bi tii timi mpopiin pam.”* ¹⁶ Tə, naa ye binib məmək le kii tii tibənyaan ngbaan. Uwumbər aabənabr Aisaya nan baa ke, “Uwumbər, ɳma pak taah len pu na?”† ¹⁷ Tə, unii u gaa Kristo ki kii na, u ɳun waabər, nima le u gaa u ki kii. Unii u ɳun Kristo aabər na, unii ubaa le moon tibər ngbaan, nima le cha u ɳun.

† **10:8** : Lik Ikaal 30.12-14. ‡ **10:11** : Lik Aisaya 28.16. § **10:13**

: Lik Joel 2.32. * **10:15** : Lik Aisaya 52.7. † **10:16** : Lik Aisaya 53.1.

18 Le m baa ke, “Israel yaab aa nan ɳun aa?” Mbamən, bi ɳun. Ni ɳmee Uwumbər Aagbaŋ ni ke, “Bineel mu tee chaa dulnyaa wee məmək ni, le kitinj kee məmək pu ɳun.”‡

19 M ki baa ke, “Israel yaab aa nan bee ee?” Bi bee. Njan Moses nan len ke Uwumbər len ke, “M ga ɳa litimbol li kaa ye tibaa na tinyoor, le ki cha nimi Israel yaab li kpa lipiipoln li pu. M ga ɳa litimbol li aanib ye bijərb na tinyoor, le ki cha ni gee linjuul bi pu.”§

20 Aisaya mu nan kpa lipobil pam ki len ke Uwumbər len ke, “Binib bi kaa chuun ban mi na kan mi la.

M di mbaa mək binib bi kaa baa maabər na.”*
21 Israel yaab ma kan, Uwumbər len baabər ke, “Iwiin məmək m kai ɳjaal ki yin binib bi yii mi kaa kii maaməb na.”†

11

Uwumbər aah ga san Israel yaab kinimbaak pu na

1 Nima pu le m baa ke, “Uwumbər yii waanib Israel yaab aa?” Naa bi kina kpala. Min Pəəl mbaa ye Israel yaab aanii la. M ye Abraham aayaabil, ki ye Benjaminn aanibol aanii la. **2** Uwumbər aa yii waanib bi u nan lee bi njan na. Ni bee Uwumbər Aagbaŋ aah len Elaija aabər pu na. Elaija nan galn Israel yaab Uwumbər chee, **3** le ki bui ke, “Uwumbər, bi ku saabənabiib, ki gbaa wii saatork aabimbin. Min baanja le gur saabənabiib ponn ni. Le bi ban bi ku m mu.” **4** Uwumbər nan bui u

‡ **10:18** : Lik Ilahn 19.4. § **10:19** : Lik Ikaal 32.21. * **10:20** : Lik Aisaya 65.1. † **10:21** : Lik Aisaya 65.2.

kinye? U nan bui u, “M gur mbaa bijab ɳichur ɳilole bi kaa gbaan ki doon liwaal Baal na.” ⁵ Ni bi kina le dandana wee. Israel yaab ponn ni, binib siib baanja le ɳmar. Uwumbər lee bi waanimbaasaln pu. ⁶ Waah lee bi waanimbaasaln pu na kan, naa ye baatuln pu le u lee bi. Ni yaa ye baatuln pu kan, waanimbaasaln aan ki li ye linimbaasaln bamənn.

⁷ Kina kan, ni bi kinye? Israel yaab aah ban pu na, baa kan. Binib bi UWUMBƏR nyan bi na le kan. Bi gur na gaa biyil. ⁸ Ni ɳmee UWUMBƏR Aagban ni ke, “Uwumbər chuu nyan nlan biyil ni ke binimbil taa woln, bitafal mu taa ɳun, ki nan saa dandana wee.”

⁹ Ubər David mu nan len ke,
“Cha baajikaar aajim kpalm gaawəb,
cha bi kan ntafadaan ki lir.

¹⁰ Cha binimbil li bɔən, aan bi taa li waa,
ki cha bi kan falaa sakpen.”

¹¹ Nima pu le m baa ke: Juu yaab lir ke bi taa ki fii ii? Naa bi kina kpala. Baah lir na, nima le cha binib bi kaa ye Juu yaab na ɳmar, aan Juu yaab li kpa lipiipoln bi pu. ¹² Juu yaab nan yi Yesu, kaa ɳmar, nima le dulnyaa ni aanib bi kaa ye Juu yaab na kan tinyoor ki ɳmar. Juu yaab yaa nan ɳmar doo kan, nima le binib bi kaa ye Juu yaab na ga kan tinyoor ki jer baah nan kan pu na.

Binib bi kaa ye Juu yaab na aah ɳmar pu na

¹³ Tə, m ga len nimi bi kaa ye Juu yaab na cheetibər. UWUMBƏR aah tun mi ke m tuk nimi waabər na, le m pak lituln ngbaan; ¹⁴ ba pu? m ban ke maanibol Juu yaab kan naah ɳmar pu na, aan ki li ban ke bi mu ɳmar. ¹⁵ UWUMBƏR aah yi Juu

yaab na, le u ni binib bi kaa ye Juu yaab na kpaan kij̄tiik. U yaa ki gaa Juu yaab kan, ni ga li ye lim̄fal le ki tii binib. Nkun aan ki li joo bi.

¹⁶ Tɔ, bi yaa di njan aaboroboro tii Uwumbɔr kan, ni mɔk ke boroboro umɔk gur na mu ye uyoo la. Bi yaa di busub aanyaan tii Uwumbɔr kan, ni mɔk ke ibon mu ye uyaan la. ¹⁷ Uwumbɔr nan gaa gii busunyaan aabon ibaa, le ki di timoor ni aasub aabon ki di toŋ bu pu. Juu yaab bi ke busunyaan na la. Nimi bi kaa ye Juu yaab na bi ke timoor ni aasub aabon na. Le Uwumbɔr chuu nyan ni binib bibaa Juu yaab ponn ni, ki di nimi koon Juu yaab ponn ni, ke ni yakr baanyoor, ni baawanyaan. ¹⁸ Nima pu na, ni taa li kpa kipupuk ke ni jer bi. Ni ga ḥa kinye ki li kpa kipupuk? Ni po ye ibon la. Naa joo inyaan, inyaan le joo nimi. Juu yaab pu le ni ḥmar, naa ye nimi pu le cha Juu yaab ḥmar.

¹⁹ Nibaakan, ni ga len ke, “Uwumbɔr chuu nyan ni binib bibaa Juu yaab ponn ni, ke u di timi koon bi ponn ni.” ²⁰ Ni ye mbamɔn, Juu yaab aah kaa gaa Yesu Kristo ki kii na, nima le cha Uwumbɔr di bi lii. Nimi le gaa u ki kii. Nima le ni leŋ baalelen. Ni taa li kpa kalmbaani. Ni li san Uwumbɔr. ²¹ U nan daa Juu yaab aatafal. Ni li nyi ke u ga ḥmaa daa ni mu aatafal. ²² Ni kan Uwumbɔr aah ḥjan pu na, ki kan waah dar binib aatafal pu na. U dar binib bi kaa kii tii u na aatafal la, le ki ḥa nimi tinjann. Ni yaa beenin dii u kan, u ga li beenin ḥjani nimi tinjann. Ni yaa kaa beenin dii u kan, u ga di ni mu lii la. ²³ Juu yaab mu yaa kpeln ki yaa gaa Yesu Kristo ki kii kan, Uwumbɔr ga ki di bi toŋ waanib pu; u ga ḥmaa ḥja kina. ²⁴ Nimi bi kaa ye Juu yaab

na, ni bi ke timoor ni aasub aabon na, le Uwumbər gaa gii nimi ki di toŋ busunyaan pu, binib aah kaa ḥjani pu na. Nima le naa pɔɔ u di Juu yaab, bi bi ke busunyaan aabon na, ki ki di toŋ busunyaan ngbaan pu.

Uwumbər aanimbaasaln

²⁵ Nnaabitiib, m ban ke ni bee tibəbərkaan tibaa, aan ki taa li dak ke ni kpa nlan sakpen. Juu yaab bibaa kpak tibənyaan tee la, ki ga kpak ti ki nan saa buyoonn binib bi kaa ye Juu yaab aan Uwumbər lee bi na ga ḥmar na. ²⁶ N-yoonn ngbaan le Juu yaab məmək mu ga ḥmar. Ni ḥmee Uwumbər Aagbaŋ ni ke,

“U gaal binib lir na ga nyan ni Sionn paacham,
ki nyan Jakob aayaabitiib aatunwanbir.

²⁷ Maah puu tipuur ti tii bi na
le ye ke m ga nyan baatunwanbir bi chee.”

²⁸ Tə, baah yii Yesu aabənyaan tee na, bi ye Uwumbər aadim la. Nima le ni kan tinyoor ki ḥmar. Uwumbər mu nan lee bi; waah lee bi na, biyaajatiib pu le u gee bi. ²⁹ Uwumbər yaa lee binib ki ḥja tinyoor ḥja bi pu kan, waan kpeln waa-landak. ³⁰ Nimi bi kaa ye Juu yaab na, n-yaayoonn na, ni nan yii Uwumbər aaməb. Le dandana wee u san nimi kinimbaak, Juu yaab aah yii u na pu. ³¹ Uwumbər aah san nimi kinimbaak pu na, nima le ga cha u san Juu yaab bi kaa gaa Yesu ki kii dandana wee na kinimbaak. ³² U len ke Juu yaab ni binib bi kaa ye Juu yaab na məmək ye titunwanbirdam, aan u san bi məmək kinimbaak.

³³ Uwumbər kpa nlan ni mbaem sakpen. Ubāa aan ḥmaa bee waah kpa sakpen pu na. Waah siin

pu na, ubaa aan ɻmaa bee ɻitaa ɻji pu u siin kina na.
 Ubaa aan ɻmaa bee waah ɻani pu na. ³⁴ Ni ɻmee
 Uwumbər Aagbanj ni ke,
 “Nma nyi Uwumbər aalandak?

Nma ga ɻmaa tuk u waah ga ɻja pu na?
³⁵ Nma tii u nibaa aan u giin tii u?”
³⁶ Tiwan nimək bi na, ni nyan ni u chee la. U cha
 tiwan məmək beenin bi. Tiwan məmək bi, ke ni
 pak u. Uma le yeh mpakm n-yoonn mu kaa kpa
 ndoon na. Amii.

12

Taah ga tun Uwumbər aatuln pu na

¹ Nima pu na, nnaabitiib, Uwumbər aanim-
 baasaln pu le m gaŋ nimi, ni di nimi aawon tii
 Uwumbər, ki ɻja kitork ki fu, ki bi chain, ki ga piir
 usui na. Nimina le ye naah ga li dooni u mbaməm
 pu na. ² Ni taa ki li bi ke dulnyaa wee aanib aah
 bi pu na. Kpeln nimi aalandak man aan ki kpeln
 nimi aabimbin. Nima le ni ga bee Uwumbər aah
 gee pu na. Ni ga bee naah ga ɻja pu ki li bi mbaməm
 ki tun litunyaan ki piir usui na.

³ Tə, Uwumbər aah tii mi tininkpir pu na, nima
 le m bui unii umək bi ni ponn ni na, ke u taa li
 dak ke u ɻjan jer waah ɻjan pu na. U li dak suuna,
 Uwumbər aah cha unii məmək tii u naadii pu na.

⁴ Ti kpa tiwon aawan ni wiir na tiwonbaan ponn
 ni la. Tiwon aawan məmək aatuln bi libaa libaa
 la. ⁵ Ti mu bi kina la. Ti wiir, le taah kpaan
 Kristo chee na, ti kpaan tiwonbaan. Ti məmək toŋ
 təb pu ke tiwon aawan aah toŋ təb pu pu na la.
⁶ Uwumbər tii timi Waafuur Nyaan aapiin ibaabaa
 ke i cha ti tun waatuln libaabaa na. Waah tii timi

pu na, cha ti tun kina man. Unii aapiin yaa ye ke u nabr Uwumbər aah len pu na kan, u len iliin ngbaan waah ɳa naadii pu na. ⁷ Uken aapiin yaa ye Uwumbər aatuln kan, u li tun lituln ngbaan. Uken yaa ɳmaa mək binib Uwumbər aabər kan, u li mək bi. ⁸ Uken yaa ɳmaa pɔɔni binib aataakpab kan, u pɔæk bitaakpab. Uken mu yaa ɳmaa tii bigiim kan, u li tii bi ki li kpa tibulchinn. Uken mu yaa ye Yesu aanib aaninkpel kan, utafal li bi bi ponn ni. Uken mu yaa ter binib baamukl ni kan, u li ter bi ki li kpa mpopiin.

⁹ Tə, ni li gee binib nisui ni. Ni li nan lituln li kaa ɳan na, ki li gee lituln li ɳan na. ¹⁰ Ni li gee təb mbaməm, ke mmaalbaan ni aanib aah gee təb pu na, ki li pak biken ki jer nibaa. ¹¹ Ni taa li san libganyakl man. Cha ninimbil li man Tidindaan aatuln pu, ¹² ki li kpa mpopiin nimi aamakl pu, ki li kpa limər falaa ponn ni, ki li mee Uwumbər n-yoonn məmək, ¹³ ki yakr nimi aawan tii Uwumbər aanib bi lann ni na, ki chann bicham tichann.

¹⁴ Ni mee Uwumbər ke u ɳa tinyoor ɳa binib bi ɳani nimi falaa na pu. Ni bui bi ke, “Uwumbər ɳa tinyoor ɳa ni pu.” Ni taa sii bi. ¹⁵ Ni li kpa mpopiin binib bi kpa mpopiin na chee, ki li wii binib bi wii na chee. ¹⁶ Ni li kpaa kiməbaan man. Ni li jənni bigiim man, ki taa li kpa kalmbaani. Ni taa li dak ke ni kpa nlan sakpen.

¹⁷ Unii yaa ɳa sì bakaa kan, taa teen u. Ni li ɳani ni ɳan na binib məmək aanimbil ni. ¹⁸ Ni li pɔɔni nibaa man, ki li bi suuna binib məmək chee. ¹⁹ Maanigeekaab, binib yaa ɳa nimi bakaa kan, ni taa teen bi. Cha Uwumbər le daa bitafal. Ni ɳmee

Uwumbor Aagban ni ke Uwumbor len ke, “Min baanja le kpa nsan ke m daa binib aatafal. Min le ga teen bi.” ²⁰ Ni ki njmee Uwumbor Aagban ni ke, “Nkon yaa joo saadin kan, tii u tijikaar u ji. Nnyunyuu yaa joo u kan, tii u nnyun u nyu. Aa yaa nja kina kan, inimœon ga ku u.” ²¹ Unii yaa nja si bakaa kan, taa cha bakaa ngbaan nyan si. Cha tiñann le nyan bakaa.

13

Kii bitinjoob aaməb

¹ Ni njan ke binib məmək li keei baatin aayidam aaməb. Uyidaan ubaa aa bi ubaa pu see Uwumbor le cha u bi. Biyidam bi bi na, Uwumbor le nyan bi siin. ² Nima pu na, unii yaa yii waatin aayidam kan, u yii Uwumbor aah siin pu na la. Binib bi yii bi na ga kan ntafadaan. ³ Biyidam aa bi ke bi li faani binib bi tun lituln li njan na. Bi bi ke bi li faani binib bi tun lituln li kaa njan na la. Aa ban ke aa li kaar biyidam aa? Tun lituln li njan na, nima le bi ga pak si. ⁴ Bi ye Uwumbor aatutum ke bi biin aa pu la. Aa mu yaa tun lituln li kaa njan na kan, li san ijawaan. Bi kpa mpɔɔn ke bi daa aatafal. Bi ye Uwumbor aatutum ke bi daa binib bi tun lituln li kaa njan na aatafal. ⁵ Nima pu na, ni li keei nimi aatiñ aayidam aamɔi, ki taa kan ntafadaan; nimi aalandak mu taa bii nimi.

⁶ Nima pu na, ni njan ke ni li pa lampoo mu. Bi ye Uwumbor aatutum bi u nan siin bi ke bi tun lituln ngbaan na la. ⁷ Nima pu na, ni li tii nimi aayidam baah ñeer pu na. Ni li pa lampoo tii bilampoogaab. Ni li pak binib bi ñeer mpakm na, ki li nyuñni binib bi ñeer nnyuñ na.

Ngee hm

⁸ Ni taa li joo unii ubaa aapəln. Naah joo təb aapəln li na le ye ke ni li gee təb. Unii u gee binib na, u gbiin Uwumbər aakaal məmək la. ⁹ Ba pu? ikaal məmək nyan ni nkaal mu len ke, “Aa li gee binib biken ke saah gee aabaa pu na” ni la. Ikaal i len ke, “Taa gər kidagook, taa ku binib, taa su kinaayuk, taa gee nnyamən paani binib, taa li ban biken aawan” na, ikaal ngbaan, ni ikaal i gur na məmək nyan ni nkaal ngbaan ponn ni la. ¹⁰ Unii u gee binib na aa ɻjani bi bakaa ubaa. Nima pu na, unii u gee binib na gbiin Uwumbər aakaal məmək aah len pu na la.

¹¹ Ni li ɻjani kina man. Ba pu? n-yoonn mumina ye linimaln aayoonn la. Ni ɻneer ke ni finn ngeen pu ki taa ki san libbanyakl. Tidindaan aah ga gir ni bundaln na aan ki yunn. Le u ga nyan timi falaa məmək ponn ni. ¹² Naan yunn, kinyeek ga doo. Kitaak aawoln aa ki daa. Nima pu na, cha ti di cha mbəmbəɔn ni aatuln, aan ki li kpa mbimbinyaan mu ɻneer nwiihn na. ¹³ Cha ti li bi mbaməm, ke binib bi bi nwiihn ni na aah bi pu na, ki taa li ye bidanyurb, ki taa nyu ndaan ki gbi, ki taa gər kidagook, ki taa ɻjani yəl yəl aatuln, ki taa jaa kijaak, ki taa li kpa lipiipoln. ¹⁴ Ni li bi ke Tidindaan Yesu Kristo aah bi pu na, ki taa ki li ɻjani nimi aabimbikpok aah ban pu na.

14*Taa galn aanjeen aats*

¹ Tə, unii u gaa Yesu ki kii, ki mu aa bee waasan mbaməm na, ni gaa u man. Ni mu taa kpak u

kinikpakpak waah joo beeni pu na pu. ² Ubaa ga pak ke tijikaar tibaa aa kɔ. Unii u kaa kee bee Yesu aasan mbamɔm na ga li kɔ tinann. ³ Unii u kaa kɔ tijikaar tibaa na, u taa lik unii u kɔ tinann na fam. Unii u kɔ tinann na mu taa galn unii u kaa kɔ tijikaar tibaa na; ba pu? Uwumbɔr gaa u mu la. ⁴ Aa ye ŋma ki galn uken aatutunn? U yaa sil kan, u sil ki tii uma ubaa Aadindaan la. U yaa ti ki lir kan, u lir ki tii uma ubaa Aadindaan la. Ni ye mbamɔn, u ga sil; ba pu? Uwumbɔr ga ŋmaa cha u sil.

⁵ Unii ubaa pak nwiin mubaa ki jer iken la. Ubaa mu len ke iwiin mɔmɔk kpaan la. Cha unii mɔmɔk li nyi waah dak pu na, ki li ŋjani kina. ⁶ Unii u pak nwiin mubaa ki jer iken na, u pak mu ki tii Tidindaan la. Unii u kaa pak nwiin mubaa ki jer iken na, u ŋa kina ki tii Tidindaan la. Unii u kaa kɔ tijikaar tibaa na, u ji ti ki tii Tidindaan la; ba pu? u dooni Uwumbɔr le ki nin ji. Unii u kɔ tijikaar tibaa na, waa ji ti, ki tii Tidindaan, ki mu dooni Uwumbɔr. ⁷ Unii ubaa aa bi ubaa baanja pu, ubaa mu aakun aa ye uma baanja aabɔr. ⁸ Ti yaa bi kan, ti bi ke ti li pak Tidindaan la. Ti yaa kpo kan, ti kpo ke ti li pak Tidindaan la. Nima pu na, ti yaa bi, bee ti yaa kpo kan, ti ye Tidindaan yaab la. ⁹ Kristo nan kpo ki fikr nkun ni, ke u li ye binib bi kpo na, ni binib bi fu na mu Aadindaan la. ¹⁰ Sin, ba ŋa aa galn aana aabo? Sin, ba ŋa aa lik aana aabo fam? Ti mɔmɔk ga sil Uwumbɔr aanimbiin ni, le u ji timi tibɔr. ¹¹ Ni ŋmee Uwumbɔr Aagbaŋ ni ke uma Uwumbɔr len ke,
 “Ni ye mbamɔn, binib mɔmɔk ga dan nan gbaan
 nnimbiin ni,
 ki pak mi, ke min le ye Uwumbɔr.”

12 Nima pu na, ti məmək ga tuk Uwumbər taah ɳa pu na.

Taa gbii aana aabo pu libuul

13 Nima pu na, ti taa ki galni təb. Ni li nyi ki taa len nina aabo Uwumbər aasan ni. **14** Maah kpaan Tidindaan Yesu chee na, le m sil bee ke tiwan nibaa aa kə nibaa pu. Unii mu yaa dak ke tiwan nibaa kə kan, ni kə u chee la. **15** Aa yaa ji tijikaar ti kə aana aabo chee na, ki bii usui kan, naa ye ke aa gee u le cha aa ɳa kina. Kristo le nan kpo u pu. Aa taa ɳa u fam saajikaar pu. **16** Ni taa ɳani tiwan ni ga cha binib bii nimi aasanyaan na. **17** Uwumbər aanaan aa ye tijikaar ni tiwanyukaan. Mu ye mbimbinyaan, ni nsuudoon, ni mpopiin, Waafuur Nyaan aah tii timi pu na la. **18** Unii u dii Kristo ki bi kina na, u ga piir Uwumbər aasui. Binib mu ga pak u.

19 Nima pu na, ni li pəɔni nibaa aan ki li kpaan kiməbaan, aan ki ter təb ke ni dii Uwumbər aasan mbaməm. **20** Ni taa bii Uwumbər aatuln tijikaar pu. Tijikaar tibaa aa kə. Aa mu yaa ji tijikaar ti ga bii uken aasui na kan, nima le aa ɳan. **21** Ni ɳan ke aa taa kiir aana aabo Uwumbər aasan ni; ni taa ɳmə kitork aanann, ki taa nyu ndaan, ki taa ɳa tiwan nibaa ni ga cha aana aabo tun titunwanbir ki lir na. **22** Aa yaa kə tijikaar tibaa, bee aa yaa kaa kə tibaa kan, cha ni li bi aa ni Uwumbər chee. Unii u ji tijikaar ti ɳan u chee na, kaa galni ubaa na, u kpa mpopiin la. **23** Unii u ji tijikaar, kaa pak ke ti ɳan na, waabər bii la; ba pu? waa ɳa naadii ke ni ɳan. Unii yaa kaa pak ke tiwan ɳan, ki ɳa ni kan, ni ye titunwanbir la.

15

Li pak aanjeen aato ki jer aabaa

¹ Timi bi gaa Yesu ki kii mbaməm na, ni ŋan ke ti li ji limər, ki ter binib bi kaa gaa u mbaməm na, ki taa ŋani tibaa aageehn baanja. ² Cha ti məmək aatafal li bi tinaabitiib ponn ni, aan ki ter bi, bi dii Uwumbər aasan mbaməm. ³ Kristo aa nan ban ke u li ŋani uma ubaa aageehn. Ni ŋmee Uwumbər Aagbaŋ ni ke, “Nisiibil ŋi ye sin yee na choo min chee la.” ⁴ Tiwan nimək ŋmee Uwumbər Aagbaŋ ponn ni na, ni ŋmee ke ti bae ni la. Waagbaŋ pəoni timi aataakpab, ki ter timi ti li kpa limər, ki tii timi limakl. ⁵ Uwumbər u tii timi limər, ki pəək timi aataakpab na tii nimi kiməbaan Yesu Kristo aah ban pu na, ⁶ aan ni məmək li kpaan kiməbaan ki nyuŋ Uwumbər, u ye Tidindaan Yesu Kristo aate na.

Binib bi kaa ye Juu yaab na mu ŋyun tibənyaan ngbaan

⁷ Ni gaa təb ke Kristo aah nan gaa nimi pu na, aan ki nyuŋ Uwumbər man. ⁸ M tuk nimi la, Kristo nan ter Juu yaab ki gbiin Uwumbər aah nan puu tipuur tii biyaajatiib pu na, ki mək ke Uwumbər len mbamən la, ⁹ ki cha binib bi kaa ye Juu yaab na mu nyuŋ Uwumbər waanimbaasaln pu, ke naah ŋmee waagbaŋ ponn ni ke,

“M ga doon si binib bi kaa ye Juu yaab na aakaasisik ni,

ki gaa ilahn ki pak si.”

¹⁰ Uwumbər ki len ke,

“Nimi bi kaa ye Juu yaab na,

ni li kpa mpopiin Uwumbər aanib chee,”

11 ki ki len ke,

“Nimi bi kaa ye Juu yaab na,
ni məmək pak Uwumbər man.

Ninibol məmək, li pak u mbaməm.”

12 Uwumbər aabənabr Aisaya mu nan len ke,

“Jese aayaabil ga fuu ni.

Uwumbər ga tii u mpəən u li ye
binib bi kaa ye Juu yaab na aayidaan.

Le bi ga gaa u ki kii.”

13 Uwumbər tii timi limakl la. Naah gaa u ki kii pu na, u gbiin nimi mpopiin ni nsuudoon məmək. Nima le ni ga li kpa limakl sakpen, Waafuur Nyaan aapəən pu.

Naah ŋa pu aan Pəəl ŋmee kina na

14 Nnaabitiib, m nyi nsui ni ke nimi aabimbin ŋan pam. Ni bee Uwumbər aaliin mbaməm, ki ga ŋmaa sur təb. **15** Tə, m mu aah ŋmee kigbaŋ kimina tii nimi na, m kpa lipobil ki teer nimi tibər tibaa pu; ba pu? Uwumbər san mi kinimbaak, **16** ki ŋa mi Yesu Kristo aatutunn ke m tuk binib bi kaa ye Juu yaab na Uwumbər aabənyaan, ki di bi tii Uwumbər, ke kitork na. Waafuur Nyaan le ŋa bi chain ke bi piir usui. **17** Maah tun lituln tii Uwumbər na, le m ga ŋmaa li kpa kipupuk Yesu Kristo pu. **18** M ban m tuk nimi Kristo aah cha m tun lituln pu na la. Maan len biken aatuln pu. U cha m tuk binib bi kaa ye Juu yaab na waabər ki tun lijinjiir aatun, ke bi kii waaməb. **19** Uwumbər Aafuur Nyaan aapəən pu le m tun lijinjiir aatun, ke bi bee waah kpa mpəən pu na. Kina le m mooni Kristo aabənyaan məmək Jerusalem ponn ni, ki di ti saa Ilirkum aatiŋ ni. **20** Nnimbil nan man ke

m moon Kristo aabɔnyaan tee, binib aah kaa kee
 ɳun ti pu nin chee na. Maa nan ban m buen biken
 aah puen moon ti nin chee na. ²¹ Ba pu? ni ɳmee
 Uwumbər Aagbanj ponn ni ke,
 “Binib bi kaa kee ɳun waabər na,
 bi ga ɳun, ki bee taatataa.”*

Pœl aah ɳa nlandak ke u mann Rom yaab pu na

²² Tɔ, maah ban m moon tibɔnyaan tee nima
 chee na, nima pu le maa kee kan nsan ke m dan
 ni chee. ²³ Nibin pam aakaasisik ni, le nnimbil
 man ke m dan ni chee. Maah kaa ki kpa lituln
 do chee na na, m ban ke m dan ni chee dandana
 wee la. ²⁴ M yaa cha Speenn aatiŋ ni kan, m ban
 ke m dii ni chee, ki nan mann nimi, ki yunn ni
 chee siib, aan ki li kpa mpopiin. Nima kan, ni ga
 ɳmaa ter mi m buen Speenn aatiŋ ni. ²⁵ Dandana
 wee, m cha Jerusalem m ti tii Uwumbər aanib bi
 bi nima na ɳimombil la. ²⁶ Ba pu? Yesu aanib bi
 bi Masedonia aatim ni, ni Akaya aatim ni na, nan
 too ɳimombil baageehn pu ki di ɳa ɳjaal ni, ke m
 ti di tii Uwumbər aanib bi ye bigiim na Jerusalem
 ponn ni. ²⁷ Ni ye mbamɔn la, baageehn pu le bi
 nan tii bi. Ni ɳan ke bi tii bi; ba pu? tibɔnyaan
 tee nan nyan ni Jerusalem aanib chee le ki fuu ni
 bi chee. Nima le ni ɳan ke bi mu tii bi ipiin. ²⁸ M
 yaa fuu Jerusalem ki ti tii bi ipiin ngbaan kan, m
 ga nyan nima chee, ki dii ni chee, le ki nin buen
 Speenn aatiŋ ni. ²⁹ M nyi ke m yaa fuu ni ni chee
 kan, Kristo ga ɳa tinyoor sakpen ki ɳa ti pu.

³⁰ Nnaabitiib, Tidindaan Yesu Kristo pu, ni
 Uwumbər Aafuur Nyaan aageehn pu, m gaŋ nimi

* ^{15:21} : Lik Aisaya 52.15.

ke ni li mee Uwumbər linimaln ki tii mi, ³¹ ke u biin m pu, aan Judea aatinj aanib bi kaa gaa Yesu ki kii na taa ku mi, ki mee u ke maah ga tii Uwumbər aanib ipiin i na, i ga li mə bi. ³² Ni yaa mee Uwumbər kina tii mi aan u yaa kii kan, m ga fuu ni ni chee, ki ga li kpa mpopiin. Le m ni nimi aataakpab ga pɔɔk. ³³ Uwumbər u tii timi nsuudoon na li bi ni məmək chee. Amii.

16

Pəɔl ubaa aadoon

¹ Tə, m ban ke ni gaa tina aabo Fiibi. U ye upii u ter Yesu aanib bi bi Senkrea aatinj ni na la. ² U nan ter binib pam ki ter m mu. Nima na, ni mu gaa u Tidindaan pu, naah ḷeer Uwumbər aanib pu na, ki li ter u waah ga li ban pu na.

³ Ni doon Prisila ni uchal Akuila tii mi. Bi ye maatutuṣeer tiib Yesu Kristo aatuln ponn ni la. ⁴ M pu le bi məmək ba ga kpo. Nima le m dooni bi. Naa ye mi baanja le dooni bi. Yesu aanib bi kaa ye Juu yaab na məmək mu dooni bi. ⁵ Ni doon Yesu aanib bi kuuni bido na.

Ni doon njɔ Epanetus, u m gee u na, ki tii mi. Uma le puen gaa Kristo ki kii, Asia aatinj ni. ⁶ Ni doon Mari tii mi. U nan tun lituln pam ki ter nimi. ⁷ Ni doon nnaabitib Andronikus ni Junia. Bi nan bi kiyondiik ni m chee. Bi kpa liyimbil Yesu aakpambalb chee, ki nan puen mi ki gaa Kristo ki kii.

⁸ Ni doon njɔ Ampliatus tii mi. M gee u sakpen Tidindaan pu la. ⁹ Ni doon njɔ Ubanus tii mi, u ye timi aatutuṣeer Kristo aatuln ponn ni. Ni doon Stakis u m gee u na ki tii mi, ¹⁰ ki doon Apeles,

u nyan ntəŋ Kristo pu na, ki doon Aristobulus aachiln ni aanib, ¹¹ ki doon nna aabo Herodionn, ki doon Nasisus aachiln ni aanib bi dii Tidindaan na.

¹² Ni doon Traifina ni Traifosa bi tun lituln tii Tidindaan na, ki doon tina aabogeehn Pesis u tun lituln pam tii Tidindaan na, ¹³ ki doon Tidindaan aanibamənn Rufus, ni una u kpaln m mu aana na, ¹⁴ ki doon Asinkritus ni Flegonn, ni Hemes, ni Patrobas, ni Hemas, ni tinaabitiib bi bi bi chee na, ¹⁵ ki doon Filologus, ni Julia, ni Nereus ni uninkpan, ni Olimpas, ni Uwumbər aanib bimək bi bi chee na.

¹⁶ Ni li dooni təb mbaməm.* Yesu Kristo aanib bi bi ŋipepel məmək ni na dooni nimi.

Kookoo aasurm

¹⁷ Nnaabitiib, m gaŋni nimi ke ni li nyi binib bi jaani nimi ki cha ni lir, ki kpak naah nan bae Uwumbər aabər ti na. Ni nya bi chee man. ¹⁸ Binib bi bi kina na aa dii Tidindaan Yesu Kristo. Bi dii bima bibaa aasui aah ban pu na la. Bi kpa mməməən ki ŋmanni bininyaam. ¹⁹ Nimi ma kan, binib məmək nyi naah kii Yesu Kristo aaməb pu na. Nimale m kpa ni pu mpopiin sakpen. M ban ke ni li kpa nlan ki li tun lituln li ŋjan na, ki li bi chain, ki taa li tun lituln li kaa ŋjan na. ²⁰ Naan yunn, le Uwumbər u tii timi nsuudoon na, ga cha ni di nitaa taa kinimbəŋ pu.

Tidindaan Yesu Kristo ŋa tinyoor ŋa ni pu.

* **16:16** : Bi nan ŋmee ke: Moor təb aatakpan ni mbimbin mu bi chain na.

21 Timoti, u ye maatutuŋeer na dooni nimi. Nnaabitiib Lusius, ni Jasonn, ni Sosipata mu dooni nimi.

22 Min Tesius u ŋmee kigbaŋ kee tii Pœl na, m mu dooni nimi Tidindaan pu.

23 Gayus u chann m ni Yesu aanib məmək tichann na, u mu dooni nimi. Erastus, u joo kitŋ kee aamombil na, u mu dooni nimi. Tina aabo Kœtus mu dooni nimi.

[**24** Tidindaan Yesu Kristo ŋa tinyoor ŋa ni məmək pu. Amii.]

Kookoo aapak aameel

25 Cha ti nyuŋ Uwumbør. U kpa mpaoŋ ke u cha ni sil mbamɔm. Maah mooni Yesu Kristo aabɔnyaan ti na le len kina. Ti ye tibəbørkaan ti kpiir na la. N-yaayoonn na ti nan bør la.

26 Dandana wee, ti nyan mpaan pu. Uwumbør aabɔnabiib nan ŋmee ti waagbaŋ ni. Uwumbør, u bi n-yoonn mu kaa kpa ndoon na le siin ke ŋjinibol məmək ŋun tibɔnyaan ngbaan, aan ki bee, ki tii u naadii, ki kii waaməb.

27 Uwumbør baanja le kpa nlan. Ubaa aa ki bi. Uma le yeh mpakm Yesu Kristo pu, n-yoonn mu kaa kpa ndoon na. Amii.

Uwumbor aagbaŋ Bible without Deuterocanon in Konkomba

copyright © 2014 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Konkomba

Translation by: Wycliffe Bible Translators

Contributor: Wycliffe Bible Translators, Inc.

Copyright Information

© 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

The Bible without Deuterocanon

in Konkomba

© 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2015-03-17

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 22 Feb 2024 from source files
dated 29 Jan 2022

c7765cba-ce13-51c8-80b3-68facb5fdf4a